
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 373.2.015,31:316.42

DOI 10.31654/2663-4902-2026-PP-2-78-86

Аніщук А. М.

кандидатка педагогічних наук, доцентка
доцентка кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
anishchuk.am@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0292-689X>

**ЗБАГАЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
У ВЗАЄМОДІЇ З СОЦІУМОМ**

У статті здійснено теоретичне обґрунтування збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку через взаємодію з соціумом. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних джерел конкретизовано сутність поняття «життєвий досвід дитини», з'ясовано, що життєвий досвід дитини дошкільного віку формується в процесі активної взаємодії дитини з навколишнім соціальним середовищем, де емоції виступають провідним механізмом його засвоєння. Визначено, що основними чинниками збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку через взаємодію з соціумом виступають: сімейні взаєностосунки, дитяча субкультура, створення безпечного соціально-психологічного середовища, розвиток самосвідомості, рефлексії, формування мотиваційної спрямованості та емоційної готовності дитини до взаємодії.

Ключові слова: досвід, життєвий досвід дитини дошкільного віку, життєва компетентність, чинники, соціум, соціальний досвід, дитяча субкультура.

Постановка проблеми. Сучасна державна політика у сфері дошкільної освіти спрямована на забезпечення цілісного розвитку дитини як активного суб'єкта соціальних відносин, що відображено в основних нормативно-правових документах. Зокрема, Закон України «Про дошкільну освіту» визначає дошкільну освіту як процес і результат всебічного розвитку, виховання, навчання, соціалізації дітей та формування у них необхідних життєвих навичок і компетентностей до початку здобуття початкової освіти [5, с. 1]. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема збагачення життєвого досвіду дитини в процесі взаємодії з соціумом як важливої складової її соціального становлення.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, одним із ключових результатів дошкільної освіти є сформованість у дитини соціально-громадянської компетентності, здатності до міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та дотримання цих правил в соціально-громадянському просторі [3, с. 16]. Реалізація цих вимог передбачає створення умов для набуття дитиною різноманітного життєвого досвіду через безпосередню участь у різних видах соціальної взаємодії, через пізнання соціального оточення, спостереження за суспільними

явищами, засвоєння соціальних ролей і норм, що регулюють поведінку в соціальному середовищі. Життєвий досвід дитини як індивідуальна особливість зумовлює своєрідність її сприймання соціальної дійсності, поведінкових реакцій та взаємодії з оточенням.

У програмі розвитку дитини від народження до шести років «Я у світі», дитина розглядається як активний суб'єкт життєдіяльності зі своїм індивідуальним життєвим досвідом та особливим сприйманням навколишнього світу. І водночас, наголошується на необхідності співвіднесення життєвого досвіду дитини із змістом і формою подання нової інформації, яку дитина має засвоїти [20, с. 10]. Тому в педагогічному процесі врахування життєвого досвіду дитини є необхідною умовою реалізації індивідуального та дитиноцентрованого підходів, оскільки дозволяє спиратися на вже наявні у дитини знання й переживання, забезпечувати комфортний розвиток і розкриття її потенціалу. Розширення, урізноманітнення, окультурення, широке використання в освітньому процесі особистісного досвіду дошкільника є стратегією організації педагогічної діяльності [20, с. 12].

Перехід від особистісного досвіду до життєвого відбувається через його узагальнення, систематизацію та включення в структуру поведінки дитини. У процесі взаємодії з соціумом індивідуально пережиті соціальні ситуації поступово трансформуються у стійкі уявлення про соціальні ролі, норми взаємодії та способи діяльності, що й становить зміст життєвого досвіду дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх психолого-педагогічних досліджень і публікацій засвідчує зростання наукового інтересу до проблеми формування життєвої компетентності дитини дошкільного віку, збагачення життєвого досвіду дитини як важливого ресурсу її особистісного та соціального розвитку, оскільки саме через безпосереднє проживання різноманітних ситуацій дитина вчиться розуміти навколишній світ, взаємодіяти з людьми та приймати прості рішення.

Формування життєвої компетентності дітей дошкільного віку висвітлено у наукових працях А. Богуш, О. Кононко, Т. Поніманської, М. Савченко, Р. Найди, З. Гуріної, Н. Мачинської, О. Майер та ін. Зокрема, Н. Мачинська, О. Майер виділили та обґрунтували організаційно-педагогічні умови формування життєвої компетентності дитини дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Автори акцентують свою увагу на збереженні субкультури дошкільного дитинства, що передбачає збагачення індивідуального досвіду, який здобула дитина у всіх специфічно дитячих видах діяльності [10, с. 111].

У своїй монографії О. Алеко, С. Курінна, Я. Курінний аналізують досвід у єдності понять: життєвий, особистісний та індивідуальний [2, с. 21], зазначивши, що життєвий досвід формується протягом багатогранного життя людини під впливом розмаїття її практичної діяльності, а особистісний та індивідуальний досвід, на думку авторів, є складниками життєвого досвіду, його неодмінними структурними компонентами [2, с. 23].

Досвід як чинник становлення життєвої перспективи особистості досліджувала О. Павленко [12]. Розкрила особливості розуміння та інтерпретації особистістю власного життєвого досвіду, розробила типологію зв'язку набутого життєвого досвіду та форм усвідомлення власних життєвих перспектив.

Сучасні науковці Г. Беленька, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай та ін. відзначають трилінійність практичного досвіду дитини, що передбачає сполучення її життєвого досвіду, досвіду організованих форм навчання та досвіду самостійного свідомого діяння в предметно-розвивальному середовищі [18, с. 26–27]. Ряд авторів (Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Варяниця, О. Кононко, К. Крутій, С. Федорова, О. Рейпольська, І. Рогальська-Яблонська та ін.) висвітлюють формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку, що також свідчить про підвищений науковий інтерес до цієї проблеми, пошуку засобів її ефективного розв'язання. Зокрема, С. Федорова у своєму дисертаційному дослідженні, обґрунтовуючи поняття «компетентність», зазначила, що дана особистісна якість охоплює не тільки предметні знання, вміння і навички, а й набутий життєвий досвід [17, с. 58].

В. Луценко, В. Павлюк [9], М. Федорова, О. Максимова [16] виділяють особливості та педагогічні умови формування соціального досвіду дітей дошкільного віку, обґрунтовують його змістову структуру. Зазначають, що особливості формування соціального досвіду дошкільників полягають у тому, що дитина оволодіває ним не шляхом теоретичного навчання, а переважно через включення в діяльність, емоційне переживання ситуацій, спостереження, наслідування, гру та спілкування [9, с. 192]. Подібну позицію висловлює і О. Алеко, стверджуючи, що соціальний досвід є складовою життєвого, але не зводиться до нього, тому що є результатом поєднання практичних знань, умінь з теоретичними, завдяки яким особистість осмислює, планує й організовує свої дії, усвідомлює й долає суперечності [1, с. 458].

Результати досліджень сучасних науковців підкреслюють взаємозв'язок досвіду дитини із процесом її соціалізації. Більшість авторів акцентують увагу на соціальних навичках, правилах поведінки та формуванні компетентностей, водночас меншою мірою розглядається, як саме соціальна взаємодія впливає на розширення життєвого досвіду дитини дошкільного віку, що є ключовим чинником її всебічного розвитку та становлення особистості.

Мета статті: теоретично обґрунтувати збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку через взаємодію з соціумом та виділити чинники цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психолого-педагогічних дослідженнях *життєвий досвід дитини* розуміється як сукупність набутих нею знань, умінь, способів поведінки, емоційних переживань і ціннісних уявлень, що формуються в процесі взаємодії з навколишнім світом. Л. Туз, С. Аврамченко, аналізуючи життєвий досвід особистості, зазначають, що *життєвий досвід* – це комплекс практично засвоєних знань, умінь, вражень, які накопичуються людиною упродовж життя на основі пережитого, випробуваного, завдяки чому вона набуває готовності до розв'язання життєвих завдань [15, с. 105]. Він є суто індивідуальним і підвалини його фундаменту закладаються батьками і найближчим соціальним оточенням. О. Павленко розуміє *життєвий досвід* як потужний механізм, що дозволяє особистості не тільки адаптуватися до навколишньої дійсності, а й формувати цю дійсність. Робить висновок, що інтерпретується життєвий досвід за чотирма базовими параметрами: цілісний опис ситуації (змістовий компонент); опис власних переживань та емоцій щодо ситуації (емоційно-переживальний компонент); структура власної дії в ситуації (прагматично-практичний компонент); розкриття власних смислів та цінностей, закладених в ситуації (смысловий компонент) [12, с. 7]. Життєвий досвід розглядається науковцями не лише як сукупність переживань і подій, але як динамічна, когнітивно-практична структура, яка формується в процесі активної взаємодії дитини з навколишнім соціальним середовищем.

А. Ревть, вивчаючи особливості емоційної сфери дитини дошкільного віку, зазначає, що емоційний розвиток у певному розумінні процес соціальний: він іде від соціального до індивідуального. І саме емоції керують зв'язком дитини з навколишнім середовищем і спрямовують його. Життєвий досвід дошкільника лише певною мірою будується на пізнанні і розумінні відповідних об'єктивних особливостей речей. В основному він ґрунтується на переживаннях дитиною дошкільного віку приємного або неприємного враження [13, с. 191].

Отже, якщо емоційний розвиток дитини має соціальну природу й саме через переживання вона встановлює зв'язок із довкіллям, то її життєвий досвід формується передусім у процесі взаємодії з іншими людьми та соціальними ситуаціями. Саме в умовах соціалізації емоційно забарвлені враження, переживання успіху чи труднощів, прийняття або неприйняття з боку оточення поступово накопичуються, структуруються та набувають особистісного змісту. Тому збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку доцільно розглядати як результат її активної участі в соціальних відносинах, де емоції виступають провідним механізмом його засвоєння.

Взаємодія дошкільників із соціумом має будуватися на засадах гуманістичної педагогіки, суб'єктно-діяльнісного підходу, де ключовим поняттям є свобода, помножена на відповідальність, що витікає з ідеї – виховання свободоспроможної людини, що яскраво виявляє свою індивідуальність. Така особистісна якість може сформулюватися лише у процесі набуття дитиною власного життєвого досвіду [11, с. 16–17].

Як зазначає Т. Грицишина, соціальний розвиток дитини з одного боку, містить засвоєння соціокультурного досвіду у вигляді правил, норм, способів поведінки, еталонів дії та взаємодії людей у соціумі, а з іншого – розвиває сутнісне «Я» дитини, індивідуальність та неповторність, надає певної автономності та незалежності від соціуму. Набуття соціального досвіду дітьми передбачає їх залучення до соціальної дійсності, деякі сфери якої стають для них доступними. Життєвий та соціальний досвід особистості, крім спеціально організованих надбань, охоплює певні пізнавально-практичні надбання, які вона самостійно набуває в різних життєвих ситуаціях [4, с. 15].

Описуючи розвиток дитини раннього віку, О. Кононко зазначає, що у дитини формується тенденція до самостійної діяльності, а дорослі виступають для дитини зразком. Тенденція жити з дорослим спільним життям засвідчує появу у дітей раннього віку більш глибоких відносин з ними. І саме гра виступає особливою формою спільної життєдіяльності дитини і дорослого, символічним відтворенням повноти їхнього співбуття. У ній дитина має тісний зв'язок з соціальним світом дорослих. Під час гри у дитини формуються її емоційно-вольові якості – елементарні форми наполегливості, стриманості, терплячості. Так поступово дитина набуває певного життєвого досвіду, навчається орієнтуватися у просторі, правилах, нормах, власних уподобаннях та очікуваннях найближчих дорослих [7, с. 15]. Науковець стверджує, що базові якості особистості, які формуються на етапі дошкільного дитинства, є результатом індивідуального життєвого досвіду дитини та впливу виховання й навчання.

О. Кононко, В. Луценко, С. Нечай, З. Плохій, та ін. зазначають, що життєвий досвід формується, з одного боку, шляхом організації цілеспрямованого виховання і навчання дошкільника в сім'ї і дошкільному закладі, з іншого – завдяки власній самостійній пізнавальній, дослідно-експериментальній, пошуковій діяльності, розв'язанню життєво важливих проблемних ситуацій у реальних умовах [19, с. 30].

Сім'я вважається головним інститутом виховання особистості дитини, джерелом набуття її життєвого досвіду. У сім'ї дитина не лише отримує первинні знання про світ, а й засвоює способи взаємодії з людьми, норми поведінки та систему цінностей. Сім'я збагачує життєвий досвід дитини прикладами подолання труднощів, прийняття рішень, організації побуту й праці. Спостерігаючи за поведінкою дорослих, дитина засвоює моделі соціальних ролей, вчиться співпраці, самоконтролю та відповідальності за власні вчинки. Важливим надбанням на даному віковому етапі стає формування самооцінки та відчуття власної значущості, які виникають завдяки підтримці, любові та прийняттю з боку рідних.

Дитяча субкультура, як елемент соціуму, забезпечує засвоєння дитиною соціальних норм, моделей поведінки та цінностей через взаємодію з однолітками. В. Сіткар, зазначає, що у дитячій субкультурі формується цілісний життєвий досвід дитини, оскільки вона приймає вікові норми поведінки в групі однолітків, вчиться ефективним способом виходити з важких ситуацій, досліджує межі дозволеного, вирішує свої емоційні проблеми, вчиться впливати на інших, пізнає світ, себе та навколишніх [14, с. 243].

До дитячої субкультури належить гра, як її провідна форма діяльності та спосіб самовираження дітей у середовищі однолітків. Н. Кубата та М. Айзенбарт підкреслюють, що завдяки ігровому наслідуванню і рольовому перевтіленню дошкільник знайомиться з нормами і моделями поведінки і взаємин дітей і дорослих людей, які стають зразками для його власної поведінки [8, с. 55]. Внутрішнє засвоєння цих норм і моделей взаємодії у процесі ігрової діяльності забезпечує накопичення індивідуального життєвого досвіду дитини. У такий спосіб гра виступає не лише формою дитячої

субкультури, а й провідним механізмом засвоєння соціально прийнятних способів поведінки, взаємин і саморегуляції у середовищі однолітків та дорослих. Н. Ковалевська наголошує, що набуття дошкільником реального життєвого досвіду якісно вплине на сюжетне різноманіття ігор. Зазначає, що особливого значення використання життєвого досвіду набуває у процесі організації творчої гри з ініціативи дорослого діяльності під час формування уявлень про професії [6, с. 89].

О. Кононко, В. Луценко, С. Нечай та ін. пов'язують формування життєвого досвіду з такою проблемою, як педагогіка безпеки, що є сьогодні особливо актуальною в умовах воєнних викликів. Одним із важливих педагогічних завдань автори вважають формування у підростаючої особистості життєвого досвіду безпечного існування серед людей, культури її поведінки в довірливості, попередження віктимних дій (які провокують в інших бажання вчинити щодо неї недобре) [19, с. 30].

Вище зазначені науковці виділяють стадії засвоєння життєвого досвіду дитиною: репродуктивна (дитина відтворює комплекс засвоєних нею цінностей, правил, норм, еталонів взаємодії з людьми), адаптивна (дитина самовизначається у ситуації, що виникла, пристосовується до неї, мобілізує свій попередній досвід), моделююча (дитина виробляє стратегію своєї поведінки), закріплююча (дитина робить спробу впливати на ситуацію з метою вирішення проблеми) [19, с. 31]. Зазначені стадії не функціонують відокремлено, а утворюють цілісний динамічний процес набуття дитиною життєвого досвіду.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що ефективність засвоєння дитиною життєвого досвіду буде залежати від сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників, які визначають характер взаємодії дитини із соціальним середовищем. Такими чинниками можуть бути: *сімейні взаємостосунки*, оскільки саме в родині дитина вперше засвоює соціальні ролі, норми поведінки та систему цінностей; *дитяча субкультура*, яка сприяє засвоєнню дитиною соціальних норм, моделей поведінки через взаємодію з однолітками в межах різних видів діяльності, і, зокрема, у процесі ігрової, як провідної діяльності на даному віковому етапі; *створення безпечного соціально-психологічного середовища*, яке забезпечує емоційну захищеність, відчуття безпеки під час взаємодії з іншими людьми та сприяє засвоєнню соціально-прийнятних моделей поведінки.

Спираючись на результати наукових досліджень О. Кононко, О. Павленко, Т. Піроженко, С. Федорової, варто виділити і *психологічні чинники*, зокрема рівень розвитку самосвідомості, здатність до рефлексії, мотиваційна спрямованість та емоційна готовність дитини до взаємодії. Загальний вплив виділених чинників забезпечить збагачення життєвого досвіду дитини у взаємодії з соціумом, сприятиме поступовому переходу дитини від засвоєння соціальних зразків до їх самостійного осмислення та творчого застосування у різних життєвих ситуаціях.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проведене теоретичне дослідження дозволило обґрунтувати вплив соціуму на збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку. На основі наукових підходів сучасних дослідників встановлено, що *життєвий досвід дитини* розглядається як сукупність набутих нею знань, умінь, способів поведінки, емоційних переживань, що формуються в процесі активної взаємодії дитини з навколишнім соціальним середовищем через гру, спілкування та власні відкриття. Науковцями доведено, що життєвий досвід дитини дошкільного віку збагачується шляхом організації цілеспрямованого виховання і навчання та завдяки власній самостійній пізнавальній діяльності. Особливе значення відводиться сім'ї, як головному джерелу набуття життєвого досвіду дитини, оскільки саме в родині закладаються базові уявлення про світ, способи взаємодії з людьми, формуються перші цінності й моральні орієнтири, норми поведінки, ставлення до себе та інших, а також основи емоційного благополуччя, безпечного існування серед людей.

Встановлено, що основними чинниками збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку через взаємодію з соціумом виступають: сімейні взаємовідносини, дитяча субкультура, створення безпечного соціально-психологічного середовища, розвиток самосвідомості, рефлексії, формування мотиваційної спрямованості та емоційної готовності дитини до взаємодії.

Перспективою подальших досліджень є емпірична перевірка визначених чинників збагачення життєвого досвіду дитини дошкільного віку та виділення педагогічних умов їх ефективної реалізації в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Алеко О. А. До проблеми формування первинного соціального досвіду дитини у взаємодії дошкільного закладу і родини. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. Вип. 12. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2012. С. 456–462.
2. Алеко О. А., Курінна С. М., Курінний Я. В. Соціальне становлення особистості дошкільника: соціальна досвідченість та економічна обізнаність: монографія. Слов'янськ: Видавництво Б. І. Маторіна, 2019. 319 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти України / під наук. керівн. Піроженко Т. О.; авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с.
4. Грицишина Т. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 12 (55). С. 12–15.
5. Про дошкільну освіту: Закон України, поточна редакція від 06.06.2024. № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 05.03.2026).
6. Ковалевська Н. Формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку у ігровій діяльності. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Вип. 28. С. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.28.250353>
7. Кононко О. Л. Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в ранньому дитинстві: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 243 с.
8. Кубата Н. П., Айзенбарт М. М. Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 53–57.
9. Луценко В., Павлюк В. Особливості формування соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2025. № 29, кн. 1. С. 190–198. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-1-190-198>
10. Мачинська Н., Маєр, О. Формування життєвої компетентності дитини дошкільного віку – умова забезпечення наступності поетапного розвитку дошкільник-учень початкової школи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2022. № 2. С. 109–114. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-2-109-114>
11. Методика ознайомлення дошкільників з соціальним довкіллям: навч.-метод. посіб. для студ. пед. ф-ту спец. 012 «Дошкільна освіта» / уклад. Мельничук Л. Б. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені акад. С. Дем'янчука, 2020. 92 с.
12. Павленко О. В. Досвід як чинник становлення життєвої перспективи особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2019. 24 с.
13. Ревть А. Б. Емоційна сфера дитини дошкільного віку. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. Scientific forum: theory and practice of research. Valencia, Kingdom of Spain, 10 March 2023. С. 189–191.
14. Сіткарь В. Субкультура дитинства та її вплив на статево соціалізацію особистості: гендерна парадигма. *Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія* / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.; за наук. ред. В. П. Кравця; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2013. С. 242–254.
15. Туз Л. Г., Аврамченко С. М. Роль психологічної інтерпретації життєвого досвіду в проектуванні життєвого простору особистості. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія: Психологія. 2024. Вип. 1. С. 104–108. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.1.19>

16. Федорова М. А., Максимова О. О. Обґрунтування змістової структури соціального досвіду дітей дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. №. 2(48). С. 1094–1106. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-1094-1106](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-1094-1106)

17. Федорова С. О. Формування соціально-громадянської компетентності в комунікативній діяльності дітей старшого дошкільного віку : дис. ... д-ра філософії : 012. Київ, 2025. 330 с.

18. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш та ін. ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

19. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення : навч.-метод. посіб. / авт. кол.: Кононко О. Л., Луценко В. О., Нечай С. П., Плохій З. П., Сидельникова О. Д., Старченко В. А., Терещенко О. П., Шелестова Л. В., Якименко Л. Ю. Київ: Імекс-ЛТД, 2013. 260 с.

20. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до 6 років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР». Україна», 2019. 488 с.

References

1. Alieko, O. A. (2012). Do problemy formuvannia pervynnoho sotsialnoho dosvidu dytyny u vzaiemodii doshkilnoho zakladu i rodyny [To the problem of forming the child's primary social experience in the interaction of a preschool institution and the family]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka – Pedagogical education: theory and practice*, 12, 456–462 [in Ukrainian].

2. Alieko, O. A., Kurinna, S. M. & Kurinnyi, Ya. V. (2019). *Sotsialne stanovlennia osobystosti doshkilnyka: sotsialna dosvidchenist ta ekonomichna obiznanist* [Social formation of a preschooler's personality: social experience and economic awareness]. Sloviansk: Vydavnytstvo B. I. Matorina [in Ukrainian].

3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy [The basic component of preschool education in Ukraine] (2021). T.O. Pirozhenko (Ed). [in Ukrainian].

4. Hrytsyshyna, T. (2016). Sotsializatsiia ditei starshoho doshkilnoho viku yak sotsialno-pedahohichna problema [Socialization of children of senior preschool age as a socio-pedagogical problem]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of gifted individuals*, 12 (55), 12–15 [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» [Law of Ukraine "On Preschool Education"]. No 3788 IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].

6. Kovalevska, N. (2021). Formuvannia uiavien pro profesii u ditei doshkilnoho viku u ihrovii diialnosti [Formation of ideas about professions in preschool children in game activities]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – Origins of pedagogical skill*, 28, 87–91. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.28.250353> [in Ukrainian].

7. Kononko, O. L. (2024). *Psykhologo-pedahohichni aspekty rozvytku osobystosti v rannomu dytynstvi* [Psychological and pedagogical aspects of personality development in early childhood]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].

8. Kubata, N. P. & Aizenbart, M. M. (2018). Hra yak zasib formuvannia sotsialnoi kompetentsii u ditei starshoho doshkilnoho viku [Play as a means of forming social competence in older preschool children]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 5 (57), 53–57 [in Ukrainian].

9. Lutsenko, V. & Pavliuk, V. (2025). Osoblyvosti formuvannia sotsialnoho dosvidu ditei starshoho doshkilnoho viku [Peculiarities of the formation of social experience of children of senior preschool age]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and methodological problems of raising children and schoolchildren*, 29, 1, 190–198. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-1-190-198> [in Ukrainian].

10. Machynska, N. & Maier, O. (2022). Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti dytyny doshkilnoho viku – umova zabezpechennia nastupnosti poetapnoho rozvytku doshkilnyk-uchen pochatkovoї shkoly [Formation of life competence of a preschool child is a condition for ensuring the continuity of the stage-by-stage development of a preschooler-primary school student]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho – Bulletin of the*

Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, 2, 109–114. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-2-109-114> [in Ukrainian].

11. *Metodyka oznaiomlennia doshkilnykiv z sotsialnym dovkilliam* [Methodology for familiarizing preschoolers with the social environment] (2020). Melnychuk L.B. (Ed.). Rivne: Mizhnarodnyi ekonomiko-humanitarnyi universytet imeni akad. S. Demianchuka [in Ukrainian].

12. Pavlenko, O. V. (2019). *Dosvid yak chynnyk stanovlennia zhyttievoi perspektyvy osobystosti* [Experience as a factor in the formation of a person's life perspective]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

13. Revt, A. B. (2023). *Emotsiina sfera dytyny doshkilnoho viku* [The emotional sphere of a preschool child]. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. Valencia, Kingdom of Spain, 10, 189–191 [in Ukrainian].

14. Sitkar, V. (2013). *Subkultura dytynstva ta yii vplyv na statevu sotsializatsiiu osobystosti: genderna paradyhma* [Childhood subculture and its influence on the sexual socialization of the individual: gender paradigm]. *Genderni doslidzhennia: prykladni aspekty – Gender studies: applied aspects*. V.P. Kravtsia (Eds.). Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].

15. Tuz, L. H. & Avramchenko, S. M. (2024). *Rol psykholohichnoi interpretatsii zhyttievoho dosvidu v proiektuvanni zhyttievoho prostoru osobystosti* [The role of psychological interpretation of life experience in designing the life space of an individual]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 1, 104–108. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.1.19> [in Ukrainian].

16. Fedorova, M. A. & Maksymova, O. O. (2025). *Obgruntuvannia zmistovoi struktury sotsialnoho dosvidu ditei doshkilnoho viku* [Substantiation of the content structure of the social experience of preschool children]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Prospects and innovations of science*, 2(48), 1094–1106. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-1094-1106](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-1094-1106) [in Ukrainian].

17. Fedorova, S. O. (2025). *Formuvannia sotsialno-hromadianskoi kompetentnosti v komunikatyvni diialnosti ditei starshoho doshkilnoho viku* [Formation of socio-civic competence in the communicative activity of children of senior preschool age]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

18. *Formuvannia bazovykh yakosteï osobystosti ditei starshoho doshkilnoho viku v DNZ* [Formation of basic personality qualities of older preschool children in preschool institutions] (2015). O. Reipolska (Eds.). Kharkiv: Drukarnia Madryd [in Ukrainian].

19. *Formuiemo u starshykh doshkilnykiv tsilisne svitobachennia* [We form a holistic worldview in older preschoolers] (2013). Kyiv: Imeks-LTD [in Ukrainian].

20. *Ia u Sviti. Prohrama rozvytku dytyny vid narodzhennia do 6 rokiv* [I am in the World. Child development program from birth to 6 years] (2019). O. L. Kononko (Eds.). Kyiv: TOV «MTsFER». Ukraina [in Ukrainian].

Anishchuk A.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Associate Professor at the Department of Preschool Education
Nizhyn Mykola Gogol State University
anishchuk.am@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0292-689X>

ENRICHMENT OF THE LIFE EXPERIENCE OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH INTERACTION WITH THE SOCIAL ENVIRONMENT

Relevance of the study. The relevance of the study is determined by the growing role of the social environment in the formation of the life experience of a preschool child, which is an important basis for the development of their personality and requires theoretical understanding and practical consideration in the educational process.

Objective. The purpose of the study is to provide a theoretical substantiation of the enrichment of the life experience of a preschool child through interaction with society and to identify the factors of this process.

Methodology. In the course of the research, the following methods were used: theoretical analysis of scientific literature on the problem of enriching the life experience of a preschool child; generalization and systematization of scientific approaches to the interaction of the child with society; comparison and interpretation of scientific provisions regarding the determination of the factors of life experience formation; the method of abstraction to identify the essential characteristics of the studied process.

Results and Conclusions. The obtained theoretical generalizations became the basis for further presentation of the research results, namely: the essence of the concept of "life experience of a child" has been specified; it has been found that the life experience of a preschool child is formed in the process of active interaction of the child with the surrounding social environment, where emotions act as the leading mechanism of its assimilation. It has been proven that the enrichment of the life experience of a child is carried out in two interrelated ways: through the organization of purposeful upbringing and education of the preschool child in the family and preschool education institution, and through their own independent cognitive, research-experimental and exploratory activity related to solving life-significant problem situations in real conditions.

Summarizing the results of the study, it can be concluded that the main factors in enriching the life experience of a preschool child through interaction with society are: family relationships, children's subculture, the creation of a safe socio-psychological environment, the development of self-awareness, reflection, the formation of motivational orientation and emotional readiness of the child for interaction.

Significance. The practical significance lies in the possibility for educators to take into account the identified factors for enriching children's life experience in interaction with society, and the obtained results can also be used in the training and professional development of teaching staff.

Keywords: experience, life experience of a preschool child, life competence, factors, society, social experience, children's subculture.

Отримано редколегією / Received: 23.03.2026
Прорецензовано / Revised: 02.04.2026
Опубліковано / Published: 28.05.2026